

Δασωμένοι αγροί: Μια προσέγγιση από Δασολόγο της Δασικής πράξης

Από την στιγμή που ο αρχαίος άνθρωπος σταμάτησε να είναι τροφοκυνηγός και εγκαταστάθηκε μόνιμα σε κάποια τοποθεσία άρχισε να καλλιεργεί την γη εκχερσώνοντας - καταστρέφοντας κυρίως την δασική βλάστηση. Έτσι δημιουργήθηκαν οι γεωργικές εκτάσεις και τα βοσκοτόπια προσφέροντας τροφή στον άνθρωπο. Όταν η επιφάνεια της γης λόγω της καλλιέργειας και της διάβρωσης έχανε την παραγωγικότητα της αυτή εγκαταλείπεται και ο άνθρωπος προχωρούσε σε νέες παραπλήσιες εκχερσώσεις . Στις εγκαταλειμμένες εκτάσεις με την πάροδο του χρόνου εγκαθίστατο και πάλι η δασική βλάστηση άλλοτε αργά και άλλοτε πιο γρήγορα και αυτό εξαρτιόταν από τις εδαφικές - κλιματικές συνθήκες ,το υψόμετρο ,το γεωγραφικό πλάτος κλπ της περιοχής.

Εξυπακούεται ότι εκεί που το έδαφος ήταν βαθύ γόνιμο και εμπλουτιζόταν, με τεχνητό (λιπάσματα) ή φυσικό (προσχώσεις) τρόπο, με θρεπτικά για τα φυτά στοιχεία η καλλιέργεια συνεχίζεται ακόμη και μέχρι σήμερα .

Κατά συνέπεια όταν οι αγροτικές εκτάσεις εγκαταλείπονται για οποιονδήποτε λόγο (κλίση εδάφους, διάβρωση, μετανάστευση ανθρώπου κλπ) η δασική βλάστηση νομοτελειακά επανέρχεται και ανακαταλαμβάνει τις εκτάσεις, που αφαιρέθηκαν από το φυσικό περιβάλλον, άλλοτε γρήγορα και άλλοτε πιο αργά ανάλογα με την περιοχή και τις εδαφολογικές και κλιματικές συνθήκες.

Η διαδικασία ανακατάληψης και οι διαδοχικές φάσεις εγκατάστασης της δασικής βλάστησης έχω την αίσθηση ότι δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς .

Δεν νομίζω ότι υπάρχει άγραφος νόμος που να θεσπίζει ότι ο άνθρωπος εκχερσωτής - καταπατητής του φυσικού περιβάλλοντος αποκτά και την "κυριότητα", που ανήκει σε αυτό, της επιφανείας της γης που εκχερσώθηκε .

Αντίθετα μπορώ να δεχθώ ότι αποκτά την προσωρινή "χρήση" για τον λόγο ότι και αυτός αποτελεί στοιχείο του φυσικού περιβάλλοντος .Εγκαταλείποντας ο εκχερσωτής - καταπατητής την αγροτική καλλιέργεια ,βοσκή κλπ από την επιφάνεια της γης έχω την αίσθηση ότι αποποιείται την προσωρινή "χρήση" δηλαδή την επιστέφει πίσω στο φυσικό περιβάλλον .

Με την οργάνωση των σημερινών κοινωνιών έχουν θεσπισθεί Συντάγματα ,Νόμοι, Διατάγματα κλπ που προστατεύουν το φυσικό περιβάλλον και δίδουν σε αυτό μια κάποια έως εξαιρετική νομική οντότητα . Κατά συνέπεια αν έναντι αυτής νομικής οντότητας εφαρμοσθούν κατά αναλογία οι διατάξεις του Αστικού Κώδικα (ΑΚ) ,που αφορούν ρυθμίσεις σχέσεων ανθρώπων και πραγμάτων , και συγκεκριμένα οι διατάξεις που αφορούν την κυριότητα και χρήση και απόκτηση της κυριότητας δια της χρήσης , όπως περιγράφονται στον ΑΚ για το φυσικό περιβάλλον δεν υπάρχει πρόβλημα δασωμένων αγρών γιατί αυτό έχει αποκτήσει δια της εκτάκτου χρησικτησίας και την διαταραχθείσα προσωρινώς πλήρη "κυριότητα " της επιφανείας της γης που του εκχερσώθηκε αφού ο άνθρωπος επί σειρά ετών έχει εγκαταλείψει την χρήση της έκτασης . Ευτυχώς για το φυσικό περιβάλλον ο άνθρωπος δέχθηκε με διάφορους Νόμους αποφάσεις του ΣτΕ την διατήρηση και προστασία του δάσους που φυσικώς δημιουργήθηκε σε εγκαταλειμμένους αγρούς. Μήπως πρέπει να προστατευτούν και επιστραφούν στο φυσικό περιβάλλον και οι εκτάσεις που έχουν και την μορφή της δασικής έκτασης ;.

Συνεπώς προφανώς πρόβλημα υπάρχει με τον άνθρωπο που θέλει να επιστρέψει, για δικούς του λόγους, σε ορισμένες εγκαταλειμμένες αγροτικές εκτάσεις αλλά παράλληλα εφαρμόζει προγράμματα αναδάσωσης - δάσωσης οριακών αγροτικών εκτάσεων όπως ΚΑΝ 2080κλπ.

Δασωμένους - εγκαταλειμμένους αγρούς συναντούμε σε όλη την επικράτεια της χώρας και αυτό είναι επόμενο γιατί σε όλες τις περιοχές (ορεινές, πεδινές, νησιώτικες) έζησαν πάρα πολλές γενεές Ελλήνων οι οποίοι μάλιστα λάτρεψαν την γη ως Θεά.

Έτσι στην ξηροθερμική ζώνη (νησιά ,μέρος της Κρήτης, Νότια Εύβοια, Νότια - ανατολική Πελοπόννησο κλπ) με την εγκατάλειψη της καλλιέργειας , η οποία γινόταν συνήθως χειρωνακτικά, επανέρχεται η φυσική βλάστηση αποτελούμενη από χορτολιβαδική - φρυγανώδη βλάστηση με διάσπαρτους θάμνους αείφυλλων πλατύφυλλων και δημιουργούν εκτάσεις συνήθως με χορτολιβαδική βλάστηση και φρύγανα.

Στη ζώνη των αειθαλών πλατύφυλλων στις εκτάσεις που εγκαταλείπονται από την καλλιέργεια εισβάλλουν τα είδη της ζώνης αυτής πρώτα τα ελαφρόσπορα και ακολουθούν τα βαρύσπορα και δημιουργούν συνήθως τυπικές δασικές εκτάσεις

Στη ζώνη των παραμεσογείων πευκών (χαλέπιος, τραχεία κλπ) εισβάλλουν τα πεύκα και δημιουργούν απευθείας δάσος .

Στη ζώνη των φυλλοβόλων δρυών εισβάλλουν οι αντίστοιχοι θάμνοι και τέλος η δρυς και η Μαύρη πεύκη και δημιουργούν απευθείας δάσος.

Στη ζώνη των ψυχρόφιλων κωνοφόρων (Ελάτη κλπ) εισβάλλουν η ελάτη κλπ είδη και δημιουργούν απευθείας δάσος

Έκανα προηγουμένως αναφορά ότι μια κύρια αιτία της ύπαρξης των δασωμένων αγρών είναι η μετανάστευση των κατοίκων από την ορεινή χώρα και εκεί έχουμε τις περισσότερες περιπτώσεις των εκτάσεων που έχουν αποκτήσει την μορφή δάσους . Αντίθετα στα χαμηλά υψόμετρα η έλευση του δάσους καθυστερεί , εκτός των πεύκων , και εκεί έχουμε την μορφή των δασικών εκτάσεων και εγκαταλειμμένων αγρών .

Σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν Ν.998/79 κλπ οι εκτάσεις στις οποίες σταμάτησε η αγροτική καλλιέργεια μπορούν να καταταγούν στις εξής κατηγορίες :

- Δάσος (αειθαλών πλατύφυλλων, χαλεπίου - τραχείας - Μαύρης πεύκης ,δρυός κλπ πλατύφυλλων και ελάτης κλπ ψυχρόφιλων ειδών .
- Δασικές εκτάσεις (τυπικές δασικές εκτάσεις).
- Εγκαταλειμμένες αγροτικές εκτάσεις .Είναι οι εκτάσεις που εκτός των άλλων (τεκμήρια γεωργικής καλλιέργειας) φέρουν χορτολιβαδική βλάστηση και φρύγανα .Έχω την άποψη ότι αυτές οι εκτάσεις δεν μπορεί να καταταγούν στις χορτολιβαδικές όπως αυτές εννοιολογούνται στις σχετικές διατάξεις .

Για την κατάταξη μιας έκτασης στην κατηγορία των δασωμένων αγρών πρέπει να χρησιμοποιούνται αντικειμενικά κριτήρια όπως:

- Τα τεκμήρια αγροτικής καλλιέργειας που υπάρχουν εντός της έκτασης .
- Από στοιχεία αγροτικής καλλιέργειας που προκύπτουν από την φωτοερμηνεία σειράς αεροφωτογραφιών έτους 1945 και νεώτερης λήψης .

Ενδεικτικά ως τεκμήρια αγροτικής καλλιέργειας μπορεί να θεωρηθούν η ύπαρξη αναβαθμίδων (πεζούλια) ,αγροτικά καλλιεργούμενα δένδρα - φυτά (ελιές, καρυδιές , αχλαδιές, κερασιές κλπ αμπέλι κλπ) ,αλώνια, σωροί πέτρας, διαφορά σύνθεσης δασικής βλάστησης με την γειτονική δασική έκταση .

Για παράδειγμα μια έκταση καλύπτεται από χορτολιβαδική βλάστηση , σπάρτα, χρυσόξυλο , φρύγανα κλπ ,έχει κάποιο γεωμετρικό σχήμα και περιβάλλεται από αείφυλλα πλατύφυλλα (κυρίως πουρνάρι) και αναλόγου βάρους εδάφους μπορούμε να συμπεράνουμε ότι πιθανώς η έκταση αυτή καλλιεργείτο παλαιά. Η ύπαρξη στοιχείων γεωργικής καλλιέργειας από την φωτοερμηνεία των Α/Φ έτους 1945 και μόνο δεν αποδεικνύει ότι η συγκεκριμένη έκταση μπορεί να ενταχθεί στους εγκαταλειμμένους αγρούς γιατί μπορεί περιστασιακά να καλλιεργήθηκε και έκτοτε να έχει εγκαταλειφθεί και σήμερα να αποτελεί διάκενο δάσους .Τέτοιες περιπτώσεις απαντώνται κυρίως στη ζώνη της δρυός και ελάτης .
Ενισχυτικό των ανωτέρω κριτηρίων είναι η ύπαρξη τίτλου ή Συμβολαίου που να μπορούν να εφαρμοστούν επί του εδάφους.

Κατά την άποψή μου με βάση τα ανωτέρω στοιχεία πρέπει να γίνεται η χαρτογράφηση και η κατάταξη στις ως άνω κατηγορίες των εκτάσεων που έπαυσαν να καλλιεργούνται.

Αυτό σήμερα γίνεται εν μέρει με την σύνταξη των δασικών χαρτών και τα πολύγωνα που έχουν την μορφή δάσους και δασικής έκτασης λαμβάνουν την σήμανση ΑΔ δηλαδή άλλης μορφής το 1945 ή το 1960 δασικής σήμερα και χωρίς την διάκριση δάσους και δασικής έκτασης . Και αυτό είναι ένα έλλειμμα γιατί το δάσος διαχειρίζεται και προστατεύεται σύμφωνα με την ισχύουσα Δασική Νομοθεσία και όχι η δασική έκταση. Και στην σήμανση ΑΔ εμπίπτουν και πολύγωνα άλλης μορφής το 1945 πχ λατομεία - μεταλλεία δασικής σήμερα .
Όλον αυτό τον γρίφο αναλαμβάνουν ακολούθως να επιλύσουν οι Επιτροπές Δασολογίου με χρονοβόρες διαδικασίες

Για την διευκόλυνση επίλυσης του θέματος προτείνω ο Δασικός χάρτης να εμφανίζει και τους εξής χαρακτήρες:

- ΑΔ Άλλης μορφής το 1945 δάσος -δασικής έκτασης σήμερα. Δηλαδή Δ και εφαρμόζονται οι δασικές διατάξεις .
- ΑΔ1 Αγροτικής το 1945 ή το 1960 δάσος σήμερα .
- ΑΔ2 " " " " δασική έκταση σήμερα . Το αν υπάγεται στις διατάξεις της Δασικής Νομοθεσίας θα οριστικοποιείται με την σύνταξη του Εθνικού Κτηματολογίου.

Οι δασωμένοι αγροί ανάλογα με την ύπαρξη συμβολαίου ή τίτλου διακρίνονται:

- Σε εκτάσεις που καλύπτονται από τίτλο (Διάφορες παραχωρήσεις του Δημοσίου, Επικιοστικές εκτάσεις ,αναδασμοί κλπ, Δικαστικές αποφάσεις κλπ).
- Σε εκτάσεις που καλύπτονται με συμβόλαια .

Βέβαια και στις δυο περιπτώσεις υπάρχει μεγάλο πρόβλημα στην επί του εδάφους εφαρμογή τόσο των παραχωρητηρίων κλπ όσο και των συμβολαίων .(όργανο εφαρμογής , όρια ,εμβαδά, τοπογραφικά διαγράμματα κλπ).

- Σε εκτάσεις που δεν καλύπτονται από τα προηγούμενα και είναι οι περισσότερες περιπτώσεις ανά την Ελλάδα.

Το πρόβλημα των δασωμένων αγρών εμφανίζεται από την στιγμή που η Δασική Υπηρεσία σύμφωνα με την τότε ισχύουσα Νομοθεσία θεωρούσε τις εν λόγω εκτάσεις σαν τυπικά δάση και δασικές εκτάσεις και διαχειριζόταν και προστάτευε αδιαφορώντας για τυχόν ύπαρξη δικαιωμάτων ιδιωτών οι οποίοι έπρεπε να αποδείξουν ότιδεν ήταν ελέφαντες δυστυχώς...

Και το πρόβλημα μεγάλωσε ακόμη περισσότερο με την έκδοση σε βάρος των πολιτών Δικαστικών αποφάσεων ,κήρυξη των εκτάσεων ως αναδασωτέων , Πρωτοκόλλων Διοικητικής αποβολής ,προστίμων κλπ. Για την διευκόλυνση της επίλυσης του προβλήματος πρέπει να γίνει ξεκάθαρα δεκτό (γιατί ασαφώς εν μέρει έχει γίνει με το άρθρο 67 του Ν.998/79) ότι το Δημόσιο δεν έχει κανένα δικαίωμα επί των εκτάσεων αυτών εκτός αν το δικαίωμα κυριότητας του πηγάζει από δωρεά ,δικαστική απόφαση, αδέσποτα κλπ.

Επίσης δεν είναι σωστό η Δασική Υπηρεσία να εμπλέκεται σε διαδικασία αναγνώρισης δικαιούχων και αυτό πρέπει να γίνεται με την διαδικασία του Εθνικού Κτηματολογίου ή την εφαρμογή των διατάξεων του Αστικού Κώδικα και επίλυσης όποιας διαφοράς μεταξύ των ιδιωτών ενώπιον των Πολιτικών Δικαστηρίων .

Είναι γεγονός ότι με την σύνταξη των δασικών χαρτών και την κατάρτιση του Εθνικού Κτηματολογίου είναι δυνατόν να δρομολογηθεί μια καλή και σωστή αντιμετώπιση του προβλήματος . Πρώτα όμως πρέπει να αποφασισθεί ο προορισμός και η πιθανή αλλαγή χρήσης αυτών των εκτάσεων .

Πρότασή μου :

- Τα δάση ανήκουν στους ιδιοκτήτες και προστατεύονται, όπου και αν βρίσκονται, από τις διατάξεις της Δασικής Νομοθεσίας.
- Οι δασικές εκτάσεις ανήκουν στους ιδιοκτήτες δεν υπάγονται στις διατάξεις της Δασικής Νομοθεσίας και αλλάζουν χρήση χωρίς περιορισμό. Δεν αλλάζουν χρήση και διαχειρίζονται και προστατεύονται από τις διατάξεις της Δασικής Νομοθεσίας οι δασικές εκτάσεις αγνώστου ιδιοκτήτη και όλες όσες βρίσκονται εντός των πυρήνων των Εθνικών Δρυμών ,αισθητικών δασών ,προστατευτικών εκτάσεων των άρθρων 69,70 του ΝΔ 86/69 ,περιοχών συνθήκης RAMSAR ,και όπου επιβάλλεται να κηρυχθούν ως αναδασωτέες σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 38 του Ν 998/79.
- Στους εγκαταλειμμένους αγρούς κανέναν περιορισμό.

Με την έναρξη της διαδικασίας σύνταξης του Εθνικού Κτηματολογίου σε μια περιοχή η πρώτη αίτηση δήλωση - εγγραφή σε αυτό πρέπει να είναι του Δημοσίου δια της Δασικής Υπηρεσίας (όσον αφορά τα δάση και δασικές εκτάσεις) με την οποία δηλώνεται δημόσιος χαρακτήρας των δασών και δασικών εκτάσεων που ανήκουν στο Δημόσιο και ο δασικός απλά χαρακτήρας των δασών και δασικών εκτάσεων που αποδεδειγμένα δεν ανήκουν σε αυτό. Τα δύο αυτά στοιχεία τα πληροφορούνται οι ιδιώτες που θα ακολουθήσουν για να υποβάλλουν δηλώσεις εγγραφής εμπραγμάτων δικαιωμάτων και εφ' όσον δεν συμφωνούν μπορούν και πρέπει να υποβάλλουν αντιρρήσεις στις αρμόδιες επιτροπές (Κτηματολογίου και Δασολογίου επί κυρωμένων ΔΧ ή Αντιρρήσεων σε περίπτωση μη κυρωμένων ΔΧ). Έτσι για τα γεωτεμάχια του δασικού χάρτη με τον χαρακτήρα ΑΔ1,2 θα προκύψει ιδιοκτήτης και σε ολόκληρα ή τμήματα των πιθανώς να έχουν εφαρμογή οι διατάξεις της Δασικής Νομοθεσίας ή και αρνητικά .

Τα γεωτεμάχια με τον χαρακτήρα ΑΔ1,2 ή τμήματα αυτών στα οποία δεν θα βρεθεί ιδιοκτήτης (αγνώστου) εγγράφονται υπέρ του ιδιοκτήτη των γειτονικών (μεγάλων) δασικών εκτάσεων (Δημόσιο ή ιδιωτών ή Συνεταιρισμών ή Μονών κλπ). Τα ΚΑΕΚ γεωτεμάχια με τον χαρακτήρα ΑΔ1 δάση με έκταση μικρότερη των 10 στρεμμάτων για τις ανάγκες της ενιαίας διαχείρισης των δασών απαλλοτριώνονται με τιμή που θα καθορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 6 του Ν 998/79 υπέρ του Δημοσίου ή των ιδιοκτητών των δασών της ευρύτερης περιοχής εξαιρουμένων των κληροτεμαχίων (εποικισμών - αναδασμών) . Ομοίως

απαλλοτριώνονται ή ανταλλάσσονται ανεξαρτήτως εμβαδού τα δάση (Εθνικοί δρυμοί κλπ) και οι δασικές εκτάσεις που προστατεύονται από τις διατάξεις της Δασικής Νομοθεσίας Διοικητικές πράξεις (κήρυξης αναδασωτέων, προστίμων,) της Δασικής Υπηρεσίας που αφορούν γεωτεμάχια ΑΔ1 και τον χρόνο που εκδόθηκαν είχαν την μορφή δάσους διατηρούνται και εφαρμόζονται. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις ΑΔ2 (δασικές εκτάσεις) ανακαλούνται.

Βέβαια σήμερα ακολουθείται μια εντελώς διαφορετική διαδικασία η οποία δεν επιλύει το πρόβλημα των δασωμένων αγρών αφ ενός και αφ ετέρου καθιερώνει χρονοβόρες διαδικασίες και ενδεχομένως δημιουργεί προβλήματα στους ενδιαφερόμενους πολίτες και Δασική Υπηρεσία. Συμπερασματικά με την υιοθέτηση της ανωτέρω πρότασης και διαδικασίας επιτυγχάνεται :

- Προστασία σε καλό βαθμό του Φυσικού περιβάλλοντος
- Η κατάταξη μιας έκτασης στην κατηγορία των δασωμένων αγρών γίνεται με αντικειμενικά κριτήρια .
- Ο δασικός χάρτης γίνεται εργαλείο για την επίλυση του προβλήματος .
- Με την διαδικασία της σύνταξης του Εθνικού Κτηματολογίου εντοπίζονται οι πιθανοί ιδιοκτήτες . Προσδιορίζονται τα ΚΑΕΚ (ή τμήματά των) του Κτηματολογίου στα οποία εφαρμόζονται οι διατάξεις της Δασικής Νομοθεσίας.
- Με τις απαλλοτριώσεις - ανταλλαγές διευκολύνεται η προστασία και διαχείριση των δασών.

Ηλίας Καπράλος
Δασολόγος
(Πρώην Δασάρχης Λίμνης ,Δ/ντης Δασών
Νομών Ευβοίας, Φωκίδας, Βοιωτίας)